

ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ТАЛАБАЛАР ЎҚУВ ЮТУҚЛАРИНИ БАҲОЛАШ МЕХАНИЗМЛАРИ

DOI: 10.53885/edinres.2021.67.63.020

А. А. Хўжаев

Тошкент давлат педагогика университети доценти, педагогика
фанлари фалсафа доктори (PhD).

Г. А. Хўжаева

Тошкент давлат педагогика университети ўқитувчиси

***Аннотация.** Ушбу мақолада олий таълим муассасаларида ўқитиш самарадорлиги ва таълим сифатини ошириш, масофавий таълим шароитида талабаларни баҳолаш хусусида фикр юритилади.*

***Калит сўзлар:** олий таълим тизими, таълим сифати, давлат таълим стандартлари, ўқув дастурлари, талабалар билимини баҳолаш, тест тизими.*

МЕХАНИЗМЫ ОЦЕНКИ УСПЕВАЕМОСТИ СТУДЕНТОВ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ

А. А. Ходжаев

Доцент Ташкентского государственного педагогического университета,
доктор философии педагогических наук (PhD).

Г. А. Ходжаева

Преподаватель Ташкентского государственного педагогического
университета

***Аннотация.** В статье рассматриваются эффективность преподавания и качество образования в высшей школе, оценка студентов в контексте дистанционного обучения.*

***Ключевые слова:** система высшего образования, качество образования, государственные образовательные стандарты, учебные планы, оценка знаний студентов, система тестирования.*

MECHANISMS FOR ASSESSING STUDENT PERFORMANCE IN HIGHER EDUCATION

A. A. Khodjaev

Associate Professor of Tashkent State Pedagogical University, Doctor of Philosophy of Pedagogical Sciences (PhD).

G. A. Khodjaeva

Lecturer at Tashkent State Pedagogical University

Abstract. *The article examines the effectiveness of teaching and the quality of education in higher education, the assessment of students in the context of distance learning.*

Key words: *higher education system, quality of education, state educational standards, curricula, assessment of students' knowledge, testing system.*

Ўқитиш ва тарбиялаш жараёни турли тарихий даврларда вақт ҳамда ижтимоий муносабатлар даражасига мос тарзда турли шакл ўзгаришларига учраган, бироқ таълимни такомиллаштириш йўллари ҳақидаги масала ҳамма вақт долзарб бўлиб қолаверган.

Бугунги кунда кадрлар тайёрлаш масаласига давлат сиёсати даражасида алоҳида эътибор берилаётгани олий таълим соҳасидаги ислохотларнинг янги сифат босқичига кўтарилишидан далолат бермоқда.

Шу билан бирга ҳозирги замон олий таълим тизими олдида турган долзарб масалалардан бири ўқув жараёнини бошқариш, масофавий таълим шароитида талабаларнинг ўқув ютуқларини шаффоф ва холисона баҳолаш орқали таълим сифатини ошириш эканлиги эътироф этилди. Таълим сифати илмий тадқиқот объекти сифатида дунёнинг ривожланган давлатларида кенг ўрганилган ва жорий этилган. Таълим муассасаларида ўқув жараёнида таълим сифатига эътибор сусаймаган бўлсада, эдукологик тизим сифатида энди шаклланмоқда.

Юксак замонавий ривожланиш йўлига ўтиш микёсида муҳим аҳамиятга эга энг муҳим омил фақат техник ғояларни ишлаб чиқариш эмас, балки ички ва ташқи бозорларга харидоргир маҳсулотлар ишлаб чиқариш, шунингдек, уни амалга ошириш учун илмий - техник соҳа ва юксак технологияларни ишлаб чиқарувчи малакали мутахассисларини илғор таълим муассасаларида ўқитиш, ўқитишнинг замонавий технологияларини жорий этиш, халқаролашув даражасини ошириш, талабаларнинг академик мобиллигини таъминлашга қаратилиши

лозимлигидир.

Бугунги кун ўқитувчилари таълим жараёнида қўллашлари мумкин бўлган замонавий инновацион услублар, ахборотлар базасига етарли даражада эгадирлар. Бунинг учун замонавий компьютер ва бошқа ахборот коммуникацион технологияларини, электрон дарсликлар, видеоматериаллар, фотоматериалларни, интернетдан етарлича фойдалана олишга ўзини ўргатиши орқали масофавий таълим шаротида самарали ва сифатли таълим олиб бориш компетенцияларини шакллантиришлари зарурдир. Буларнинг ҳаммаси педагогик изланувчилик фаолиятини таъминлайди.

Профессор-ўқитувчилар турли хил замонавий педагогик технологияларни қўллаши мумкин. Масалан, фаол ўқитишнинг имитацион усуллари, лойиҳалар усули, ўқитишда ҳамкорлик, креатив ўқитиш, маъруза-пресс-конференция, муаммоли ва ўйинли технология, жамоавий ва гуруҳли фаолият технологияси, турли ҳолатларни таҳлил қилиш усули, маъруза-суҳбат, визуал маъруза ва бошқалар шулар жумласидандир.

Ўқув-услубий жараёнда замонавий фаолият – педагогнинг ўз касбини такомиллаштиришдаги мавжуд шакл ва воситаларни эгаллашга ижодий ёндашувини назарда тутди. Таълим менежментидаги инновациялар ва замонавий педагогик фаолият ҳақида барқарор ҳамда ҳаммага маъқул бўлган илмий тасаввурлар ва таснифларни янада такомиллаштириш зарурлигини эътироф этиш лозим. Бундай ҳолатнинг асосий сабабларидан бири таълимга йўналтирилган илмий билимлар тизимлари ўртасидаги қийинчилик билан енгиб ўтиладиган узилишлардир. Ўқитувчи замонавий фаолиятнинг субъекти ва ташкилотчиси сифатида янгиликни яратиш, қўллаш ҳамда оммалаштиришда иштирок этади. У фандаги билим, анъаналардаги ўзгаришлар мазмунини ва моҳиятини таҳлил эта билиши керак.

Таълим жараёнининг «замонавий» технологиялари талабани нафақат ижтимоий, касбий билимлар билан таъминлайди, балки унда касбига хос сифатлар шаклланишига ҳам ёрдам беради. Таълим жараёнининг технологияси қуйидаги асосий мақсадларга эришишга хизмат қилади:

- давлат манфаатларига мос ҳолда, талабани бўлажак мутахассис сифатида тайёрлайди;
- талабани жамият аъзоси сифатида шакллантириб, ижтимоий тажриба, кадриятларни, меъёрларни англаган жамият манфаатлари билан ҳамоҳанг фаолият кўрсатувчи кадрни тайёрлайди;
- талабани фаол, ташаббускор, креатив фикрлашга қодир шахс сифатида ривожлантиради.

Шуни таъкидлаб ўтиш лозимки, профессор-ўқитувчиларнинг

замонавий фаолиятга тайёрлигининг муҳим ижтимоий ва касбий сифатлари, нафақат таълим муассасасидаги иқтисодий ва молиявий вазиятга, балки бевосита бу сифатларнинг талаб этилганлиги билан ҳам боғлиқдир. Замонавий олий таълимнинг асосий реал талабларидан бири ўқитувчиларнинг касбий сифатлари ва етарлича малакага эга бўлишидир. Шу жиҳатдан кадрлар масаласи ҳозирги куннинг долзарб масалаларидан бири бўлиб қолмоқда. Чунки «Кадрлар масаласини ҳал этмас эканмиз, саъй-ҳаракатларимиз кутилган натижаларни бермайди, хаётимиз, маънавиятимиз эса ўзгариши қийин бўлади».

Олий таълим муассасалари факультетларида профессор-ўқитувчилар ёш ўқитувчиларга таълим бериш сирларини ўргатиши, ўқитиш услубларини қўллаш бўйича маслаҳатлар бериши, интерактив ўқитиш усулларини намоён қилиши зарур.

Натижада ўқитувчилар қуйидагиларга эришадилар:

- ўз фаолиятларини баҳолашнинг янги усулларини топиш, касбга бўлган қарашни ўзгартириш;

- педагогик ва ижодий қобилиятларини намоён этиш;

- ўқитувчиларда касбий масъулият ва фидойиликни равожлантиради.

Ўқув жараёни самарадорлигини мониторинг қилиш ва доимий назорат қилиш вазифалари нафақат талабаларнинг ўқув фаолияти муваффақиятларини текшириш, балки ўқитиш методларини баҳолаш, шунингдек ўқитувчининг ўз-ўзига берган баҳосини ҳам ўз ичига олиши керак. Назорат топшириқлари орасида талабаларнинг ўзи томонидан тузилган вазифаларни ҳам ажратиб кўрсатиш мумкин. Талабалар учун муҳими ўқув жараёнига масъулият билан ёндашиш ва креатив қобилиятларини намоён қила олиш имкониятлари кенгайганини назорат қилиш орқали ишонч ҳосил қилишдир.

Психологик –методологик адабиётларда билим ва кўникмаларни назорат қилиш масалалари кенг ёритилган. Назоратнинг энг муҳим функциялари орасида таълимий, диагностик, прогностик, ривожлантирувчи, йўналтирувчи ва тарбиявий турлари мавжуд [1,2,3,4].

Назорат шакли бўйича индивидуал, гуруҳли ва фронталга бўлинди. Индивидуал назоратда ҳар бир талабага алоҳида топшириқ берилди, уни ташқи ёрдамсиз бажариши керак бўлди Ушбу назорат тури, агар талабаларнинг индивидуал билимлари ва кўникмаларини ўрганиш учун, гуруҳли назоратда кичик талабалар гуруҳига (бир неча кишидан иборат) вазифа берилди. Назорат мақсадига қараб гуруҳларга бир хил ёки дифференциал вазифалар берилиши мумкин. Назоратни ташкил этишнинг гуруҳли шакли ўқув материални умумлаштириш ва тизимлаштириш мақсадида такрорлаш учун ишлатилади. Фронтал назоратда, ўқув гуруҳига умумий вазифалар таклиф этилди.

Назорат тури бўйича ташқи (ўқитувчи томонидан бошқариладиган), талабаларнинг ўзаро назорати ва ўзи-ўзини назоратга бўлинди. Талабаларнинг ўзаро назорати ва ўзини ўзи назорат қилишни ташкил этиш бир қатор муҳим, ҳам инсонпарвар, ҳам проффесионал равишдаги (бўлажак ўқитувчилар каби) фазилатларни, масалан, масъулиятни ҳис қилиш, қабул қилинган қарорларга танқидийлик, уларнинг хатоларини таҳлил қилиш каби фазилатларни ривожлантиришга ёрдам беради. Ўз-ўзини назорат қилиш кўп ҳолларда турли хил баҳолаш тизимларининг таркибий қисми ҳисобланади. Масалан, ўқитишнинг кредит-модуль тизимида талабаларнинг ўқув ютуқларини баҳолаш, кредитларни кўчириб ўтказиш имконияти мавжуд деса булади [5]. Яъни, талабалар ўзларининг ҳар бир модул (фан)ни ўзлаштириш кўрсаткичлари, жумладан ўқув ютуқлари учун ажаритлагн кредитларни тўплаш орқали касбий фаолиятидага мажбурий ва танлов фанларни ўзлаштириш натижасидаги шаклланган компетенцияларини баҳолаш учта таркибий қисмдан иборат: баҳолаш = (ўқитувчининг баҳоси + ўз-ўзини баҳолаш + ўртача гуруҳ, гуруҳ томонидан намоиш етилган).

Талабалар билими назорат қилишнинг ҳозирги кунда рейтинг тизимлари турлича бўлиб, назоратнинг қуйидаги турлари мавжуд: дастлабки, жорий, оралиқ ва якуний. Шунингдек, коррекция(тузатиш) назорати ҳам ажралиб туради. Ушбу назорат турларини аниқлаш учун ўқитишнинг турли босқичларидаги дидактик вазифаларнинг ўзига хослиги асос бўлди. Жорий назорат янги ўқув материални ўзлаштириш жараёнида амалга оширилади, оралиқ назорат ўрганилган материал (мавзу, бўлим)нинг муҳим даражасини ўзлаштиришни текшириш учун ишлатилади; якуний назорат ёрдамида бутун ўқув курси давомидаги мавзуларни ўзлаштириш даражаси аниқлашни тақозо қилади. Коррекция(тузатиш) назоратида талабалар томонидан жорий назорат топишиқларини такроран ўтиши дейилади. Шу орқали, назоратнинг барча турлари ўқув жараёни мантиғини такрорлади. Дастлабки назорат - бу ўқув жараёнини муваффақиятли режалаштириш ва бошқариш учун зарур шарт бўлиб, талабаларнинг дастлабки билим ва кўникмаларини аниқлашга имкон берди.

Ўқитувчи ва талабалар фаолиятининг усуллари, ўқув материални ўзлаштириш давомида талабалар томонидан қабул қилинадиган билим, кўникма ва малакаларни ўзлаштиришини аниқлаш, назорат қилиш усуллари дейилади.

Назорат усуллари оғзаки сўров, ёзма назорат, стандартлаштирилган назорат ва бошқаларни ўз ичига олади.

Оғзаки сўров фронтал ва индивидуал текширув шаклида амалга оширилди. Фронтал сўровномада қисқа вақт ичида барча талабаларнинг билим даражаси маълум бир савол ёки саволлар гуруҳи бўйича

текширилди.

Индивидуал оғзаки сўров жавобининг мазмуни, кетма-кетлиги, қарорлар ва хулосаларнинг мустақиллиги, мантиқий фикрлаш даражаси, талабаларнинг нутқ маданияти жиҳатидан тўғрилигини очиб беришга имкон берди. Оғзаки тест синовлари, агар билимларни идрок этишнинг мазмунлилигини ва уларни қўллашнинг онгини очиб берса, шунингдек, бу талабаларнинг мустақиллиги ва ижодий фаоллигини рағбатлантирса, муваффақиятли деб ҳисобланиши мумкин.

Ёзма текширув қисқа вақт ичида кўплаб талабаларнинг билимларини бир вақтнинг ўзида текширишга имкон берди. Ёзма назорат билимларни ўқув амалиётида қўллаш қобилиятини ташхислаш учун ишлатилади ва ўқув интизомининг ўзига хос хусусиятларига қараб диктант, ёзма иш, мустақил иш, тестлар ва иншолар шаклида амалга оширилади.

Мустақил иш - ижодий характерга эга бўлиб, нафақат маълум билим ва кўникмаларни синаб кўриш, балки талабаларнинг ижодий қобилиятларини ривожлантиришга имкон берди. Мустақил иш муайян мавзунинг ўрганишдаги ўқув жараёнининг муҳим босқичи бўлиб, назорат ишидан олдин туради.

Мустақил иш талабалар томонидан фан мавзуси ёки бўлимни ўрганишдаги муваффақиятини аниқлаш мақсадида ўтказилади. Назорат ишларининг самарадорлиги турли хил мустақил ишларни бажаришда ошди. Ўқитувчи мавзунинг ўргатиш жараёнида талабалар томонидан материалнинг ўзлаштирилишини оралиқ назорат иши ёрдамида текширилди. Якуний назорат ишини ўтказишдан мақсад, талабаларнинг маълум бир мавзу, курс бўйича олган билим ва кўникмаларини синашдир. Уй вазифа билимларни тизимлаштиришга мўлжалланган бўлиб, материални такрорлаш ва мустақамлашга имкон берди. Уни амалга ошириш жараёнида талабалар вақт билан чекланиб қолмайдилар, улар ўқитувчининг ва бошқа шахсларнинг ҳар қандай ўқув қўлланмаларидан ва маслаҳатларидан фойдаланишлари мумкин.

Тест билим ва кўникмаларни текшириш усуллари орасида алоҳида ўрин тутди [6]. Бундай назорат тури натижаларининг объективлиги билан ажралиб туради. Жавоб стандартларининг мавжудлиги ҳар қандай текширувчига бир хил натижани кўрсатишга имкон берди. Текширишни автоматлаштириш ва талабаларнинг назорат ишларини бажариш вақтини қисқартириш қобилияти талабалар ва ўқитувчининг назорат фаолияти вақтининг пасайишига олиб келди, бу эса назоратнинг частотаси ва мунтазамлигини оширишга имкон берди. Бу эса ҳозирги даврда масофавий таълим жараёнини амалга оширишда талабаларнинг ўқув ютуқларини баҳолашда асосий услуб сифатида қўлланилмоқда.

Педагогик тестларни қўллаш мақсадларига кўра, норматив ва мезоний йўналтирилган тестларга таснифлаш мумкин.

Норматив йўналтирилган тестларнинг (norm-referenced test) вазифаси, тест топширувчилар гуруҳини белгиланган сифатлар даражасига қараб саралашни ўз ичига олади. Бундай тестлар умумий талабалар орасидан энг яхши номзодларни аниқлаш учун фойдаланилди. Айнан бир мавзу бўйича тест ўтказиш ахамиятсиздир. Ахамиятли томони, норматив йўналтирилган тестларда топшириқларни бажариш учун фарқлаш қобилиятига эга бўлиш талаб этилди. Агар тестда барча тест топширувчилар тўғри бажарган ёки ҳеч ким бажармаган топшириқлар бўлса, унда бундай топшириқлар ўчирилиши керак, чунки улар тест топширувчилар рейтингини аниқлашга йўл қўймайди.

Мезонларга йўналтирилган тест (criterion-referenced test) синов ишлари орқали ўқув материални ўзлаштириш даражасини аниқлашга қаратилган. Тест топширувчилар томонидан индивидуал топшириқни ёки бутун тестни бажариши ёки бажармаслиги (фақат битта тест топширувчига руҳсат берилади) ўқув материални ўзлаштириш ёки ўзлаштирмаслик даражасини белгилайди. Бундай ҳолда, тест (алоҳида топшириқ) ўз вазифасини бажаради. Таълим жараёни давомида жорий ва якуний назоратни ўтказиш учун бундай мезонларга йўналтирилган тестлардан фойдаланилди.

Тест сўзининг таърифида В.С. Ким «тест топшириғи» атамасидан фойдаланган [6]. Бир қатор тадқиқотчилар таъкидлашларича, тестга киритилган барча вазифаларни тест деб аташ мумкин эмас. Тест топшириғини яратиш маълум бир асосий вазифани ишлаб чиқишни ва уни кейинчалик тест топшириғига айлантиришни ўз ичига олади.

М.Б. Челишкова «тест олдидан» ва «тест топшириқлари» ни ажратиб ўтади. «Тест олдидан» топшириғи тестистик топшириқ деб номланиб, агар унинг характеристикаларини микдорий баҳолашлар белгиласа, тест топшириқларининг мазмуни, шакли сифатини текширишга ва тизимни шакллантириш хусусиятларини аниқлашга қаратилган баъзи мезонларга жавоб беради.

В.С. Аванесов [7] «тест шаклида топшириқ» ва «тест топшириғи» ни ажратиб ўтади.

Тест шаклидаги топшириқ қуйидаги талабларга жавоб берадиган педагогик воситадир:

Мақсадга эга бўлиш;

Қисқалик;

технологик қобилиятлилиқ (яъни тестларни автоматлаштириш ва натижаларни қайта ишлашга яроқлилиги);

баёнотнинг мантиқий шакли;

жавоб берадиган жойнинг аниқлиги;

жавобларни баҳолашнинг бир хиллиги;

вазифа қисмларини тўғри жойлашиши;
барча мавзулар бўйича бир хил кўрсатмалар;
кўрсатманинг топшириқ шакли ва мазмунига мувофиқлиги.

Тест топшириғи – тестни таркибий бирлиги бўлиб, маълумотлар ва статистик талабларга жавоб беради:

маълум бир қийинчилик;

дифференциал қобиляти (тест натижаларининг етарлича ўзгариши);

топшириқ балларининг бутун тест натижалари билан ўзаро боғлиқлиги, шунингдек бошқа математик ва статистик талаблар [6,7].

Стандартлаштирилган назоратда қўлланиладиган турли хил вазифалар турларига қарамай, тузилиши жиҳатидан уларни иккита асосий турга фарқлаш мумкин: танланган ва конструктив. Танланган тестлар талабанинг таниб олиш ва эслаш каби фаолиятига асосланиб, эслаб қолиш ва қўшиш асосида тузилади. Танлов тестлари талабаларни таниб олиш ва эсга олишни, конструктив тестлар эса эслаб қолиш ва тўлдириш учун асосланган. Танланган тестлар энг кўп ишлатилган. Бу уларни техник татбиқ этиш, текшириш ва компютер технологияларини синашда ишлатиш қулайлиги билан боғлиқ. Бунда топшириқнинг ҳар бир саволига бир нечта жавоб вариантлари таклиф этилди, талаба уларнинг орасидан тўғриси топиши керак бўлди. Тест топшириқлари орасида муқобил, кўп мартали ва ўзаро танловни ажратиш мумкин. Муқобил топшириқ талаба таклиф қилинган саволга «ҳа» ёки «йўқ» деб жавоб бериши керак бўлган ҳолларда қўлланилди. Жавобни тахмин қилиш эҳтимоли юқори бўлганлиги сабабли муқобил топшириқлар бошқа тест топшириқларига нисбатан камроқ қўлланилди. Кўп танлов топшириқлари бир нечта жавобларни танлашни ўз ичига олади.

Ўзаро танлов топшириқлари ёки мос келадиган топшириқлар тасодифий тартибда ёзилган бир нечта саволлар ва бир нечта жавоблар ўртасидаги ёзишмаларни ўрнатишдан иборат. Топшириқлар жавоблари қўшимчалар, формулалар, таърифлар ва ҳк қўшиш билан яқунланади. Топшириқлар матнида талабалар жавобларини расмий, рақамли шаклда ёзадиган тегишли бўшлиқлар мавжуд.

Педагогик тест, ҳар қандай ўлчов воситаси сингари, маълум бир ишончга эга бўлиши ва бир хил шароитларда ўтказилган ўлчов натижаларининг такрорланишини таъминлаши керак. Ўқитувчи олинган маълумотларнинг ишончилигига алоҳида эътибор бериши керак бўлди. Тест саволи ва унга жавоблар иложи борича тўғри жавобни танлаш имкониятини истисно қиладиган тарзда тузилиши керак. Савол тўғри ва равшан шакллантирилиши керак. Тестда на унинг тўғри жавоби, на бошқа саволга жавоби ҳақида ҳеч қандай маълумот бўлмалиги керак. Жавоб вариантларининг сўзлари бир хил услубга мос келиши керак.

Жавоблардан бирини ҳажми, мазмуни ёки тест топширувчини диққатини жалб қилишга қодир бўлган бошқа параметрлар бўйича ажратиб кўрсатишга йўл қўйилмайди. Тестнинг ишончилигини баҳолашнинг мураккаблиги ва унинг ёрдамида олинган назорат маълумотларининг валидлигини тест усулининг камчиликлари билан боғлаш мумкин.

Тест назоратининг чекловлари борлиги сабабли, талабанинг самарали ижодий фаолиятини, унинг ривожланиш даражасини, касбий фикрлаш тафаккурини тавсифловчи батафсил семантик жавобни текширишга имкон бермайди. Шунинг учун ушбу усулни билим ва кўникмаларни оғзаки, ёзма ва амалий синовдан ўтказиш билан биргаликда қўллаш керак.

Методларни танлаш ўқитувчи томонидан назорат мақсадларининг келиб чиқишига кўра амалга оширилади. Шунинг ёрдамида тутиш керакки, ҳар бир назорат қилиш усули ўзининг афзалликлари ва камчиликларига, қўлланилиш соҳасига эга. Уларнинг ҳеч бири ўқув жараёнининг барча жиҳатларини диагностика қилишга қодир ягона деб тан олинishi мумкин эмас. Фақатгина методик жиҳатдан мақсадга мувофиқ ва барча усулларнинг асосли комбинацияси ўқув жараёни сифатини оширишга ёрдам беради.

Педагогик (методик) тизим самарадорлигини баҳолашнинг вазифаси, эришилган натижаларнинг кутилган (прогноз қилинган) мақсадлар билан ўзаро боғлиқлиги, ҳисобга олинishi керак бўлган омиллар рўйхатини аниқлаш ва шу омиллар таъсирини ҳисобга олган ҳолда бир қатор қийинчиликлар миқдорини аниқлаш билан белгиланади.

Педагогик (методик) тизим самарадорлигини баҳолашда фақат билимларни ўзлаштириш сифатини аниқлаш билан боғлаш мумкин эмас, лекин сўнгги муаммони ҳал қилиш натижаларида бу энг объектив назорат тури бўлиши мумкин (масалан, тест ёрдамида).

Тестдан фойдаланиш ушбу усулнинг хусусиятларини ҳисобга олишни талаб қилади. Кўп танловли тестларнинг камчиликларидан бири шундаки, тест топширувчи тўғри жавобни тахмин қилиши мумкин. Тестдан ўтган тўғри жавоб бошланғич билимларнинг мавжудлиги (ўқув жараёни бошланишидан олдин олинган) ёки жавоб вариантларининг нотўғри тузилганлиги туфайли танланиши мумкин. Демак, тест натижалари учун нолга тенг бўлмаган чегара қиймати мавжуд бўлиб, унга ҳар қандай ўқимаган тест топширувчиси эришиши мумкин (лекин ошиб кетмайди).

Талабаларнинг тушуниш даражаси «қадриятлар тизими», «ҳаракат қилишга тайёрлиги» ва бошқа бир қатор омиллар билан бирга талабалар билан мулоқот, уларнинг ўқув фаолиятини кузатиш, суҳбатлар, сўровлар натижасида аниқланиши мумкин. Бундай шароитда мураккаб билим

вазифалари ва машқлар тизимларининг диагностик роли нафақат билимларни ўзлаштириш сифатини, балки талабаларнинг маълум машғулотларга тайёргарлигининг бошқа жиҳатларини баҳолашга имкон берадиган усуллар сифатида ортади.

Хулоса қилиб шуни айтишимиз мумкинки методик тизимни шакллантиришнинг мақсади «компетенцияни шакллантириш» сифатида тизимнинг самарадорлигини аниқлаш компетенциясини шакллантириш кўрсаткичлари асосида амалга оширилиши керак. Компетенцияни шакллантириш даражаларини тақсимлаш (масалан, «юқори», «ўрта» ва «паст») методик тизим самарадорлигига эришилган натижаларнинг ўртача қийматлари асосида ва фақат маълум даражалар билан боғлиқ натижаларни ҳисобга олган ҳолда аниқлаш имкониятини яратди.

Фойдаланилган адабиётлар:

Бабанский, Ю.К. Педагогика : учебное пособие для студентов пед. институтов /Ю.К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1988.

Загвязинский, В.И. Теория обучения: Современная интерпретация: учеб. посо-бие для студ. высш. пед. учеб. Заведений / В.И. Загвязинский – М. : Издатель-ский центр «Академия», 2001.

Ким, В.С. Тестирование учебных достижений: монография / В.С. Ким. – Усу-рийск : Издательство УГПИ, 2007. – 214 с. : ил.

Пидкасистый, П.И. Педагогика : учебное пособие для студентов педагогиче-ских вузов и педагогических колледжей / П.И. Пидкасистый. – М: Педагоги-ческое общество России. – 1998. – 640 с.

Б.Ходжаев, А.Хўжаев. Кредит-модул тизими: имкониятлари ва афзалликлари // НамДУ илмий ахборотномаси, 2020 йил, 5-сон, 511-521 бетлар.

Ким, В.С. Тестирование учебных достижений: монография / В.С. Ким. – Усу-рийск : Издательство УГПИ, 2007. – 214 с. : ил.

Аванесов, В.С. Форма тестовых заданий / В.С. Аванесов. – М.: Центр тестирования, 2005 – 156 с.